

Padlemu tovarišu



Peter
Levec

Molče izpil sem grenki žolč pelina.
Tovariš, nisem jokal za teboj.
Če strla bi me grenka bolečina,
saj ti bi mórda zdvomil nad menoj.
Glej ti, ki z vedrim orlovskim zanosom
jeklen si vstal nad težo sužnih dni,
z mladostnim, dostojanstvenim ponosom
sovragu gledal si v oči.

Zato ob mračnemu sporočilu
prikril pred svetom svojo sem bolešt.
Poglej, kot ti sem stisnil pest,
a ne le jaz — ker nas je milijone!
Morilci, glas pravice še živi
in večnost se pred vami ne uklone!
Odsev krvi prelite ne zatone,
tvoj plamen v prsih mojih plameni!

Tako mi je, ko da sem ves razklan,
težko mi je, prijatelj, zate —
a le en hip: V spominu svetlem nate
ob tebi vstajam krepek in vzravnán.

Znova in znova objavljati tisto, kar je že vsem znano, najbrž ni smotno, zato sem se ozrl po svojih manj znanih partizanskih pesmih, ki pa seveda vse niso dobre. Vsekakor dobri sta na primer moji pesmi »Partizanska velika noč« in »Božični obisk«, nista pa več primerni za javno rabo, saj nam besedi »božič« in »velika noč« težko gresta z jezika in sta, žal, že pravi tabu.

Javnosti le malo znana pa je tudi moja pesem »Padlemu tovarišu«, napisana v spomin na Maksa Čepiča iz Maribora, kakor je iz pripisa v moji prvi zbirki tudi razvidno. Pesem »Padlemu tovarišu« ni brezhibna, a tudi ne slaba in ob spremnem pojasnilu lahko samo pridobi. Končno namreč le moram javno in jasno povedati, da tisti moj prijatelj v resnici ni padel v boju.

Maks Čepič je bil sin matere-komunistke in nečak dveh naših znanih prvoborcev. Spoznal sem ga leta 1942 med prisilnim delom na neki vele-kmetiji blizu Gradca. Kljub mladosti (takrat mu še ni bilo 17 let) je bil klen in idejno zgrajen skojevec. Spočetka je name gledal rahlo zviška: verjetno me je prišteval k malomeščanom. Imela sva številne svetovno-nazorske prepire in debate, vendar se on nazorsko ni skoraj nič premaknil, pač pa sem se ob njegovih argumentih premaknil jaz — bolj v levo, in slednjič sva si postala celo dobra prijatelja. Pozneje je on partizanal na Pohorju, jaz pa sem bil v Šlandrovi brigadi, ki je delovala na ozemlju med Savo, Savinjo in Kamniško Bistrico. Februarja 1944 sva se na Dobrovljah po naključju vnovič srečala: Maks, tedaj komisar bataljona, se je med potjo s Pohorja na Moravško za dobro uro ustavil v štabu naše brigade.

Dober teden ali dva po tistem pa sem zvedel za njegovo smrt. Ko smo neke noči (ne vem, zakaj) sedeli pod nekim kozolcem, me je nekdo (ne vem več, kdo) s suhim glasom vprašal: »Ali veš, da je bil tisti tvoj znanec iz pohorske brigade plavogardist? Na Moravško so ga poklicali zato, da so ga likvidirali.« Za hip nisem vedel, ali sem res buden ali morda sanjam. »Ja, ja, bil je plavogardist,« je nadaljeval glas iz teme. Če bi mi kdo tedaj rekel, da sta Kardelj in Kidrič plavogardista, bi bil to skoraj laže verjel, saj ju osebno nisem poznal. Čeprav svojemu informatorju iz previdnosti nisem ugovarjal, nisem niti malo dvomil o tem, da je Maks postal žrtev tragične pomote ali morda celo skrivnih pomagačev gestapa. Moja pesem iz tistih dni zato o njem govori kot o padlem partizanu, čeprav ga je v resnici ubil likvidator z rdečo zvezdo na kapi. Ni pa samo njega. Mračna nezaupljivost in slepa sumničavost nekaterih naših ljudi sta v začetku leta 1944 na Štajerskem naredili precej škode in bi je bili še več, da ni vmes posegel glavni štab.

V svoji pesmi »Padlemu tovarišu« sem tisto tragično ozadje seveda zamolčal, a čustva, ki sevajo iz nje, so bila resnična in iskrena.

(1981)

Peter Levec